

**В. Б. ПЧЕЛІН**

**ОРГАНІЗАЦІЯ  
АДМІНІСТРАТИВНОГО  
СУДОЧИНСТВА  
УКРАЇНИ:  
ПРАВОВІ ЗАСАДИ**

Монографія

**Харків 2017**

УДК 347.998.8  
ББК 67.7(4укр)  
П92

Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського  
національного університету внутрішніх справ  
(протокол №1 от 20.01.2017)

Рецензенти:

Декан факультету № 1 Харківського національного університету  
внутрішніх справ доктор юридичних наук, професор,  
Заслужений юрист України *О. М. Музичук*  
Професор кафедри адміністративного права юридичного  
факультету Київського національного університету  
імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук,  
професор *Р. С. Мельник*  
Директор Науково-дослідного інституту публічного права  
доктор юридичних наук, професор *В. В. Галунько*

П92                    **Пчелін В. Б.**

Організація адміністративного судочинства України:  
правові засади : монографія / В. Б. Пчелін. – Харків :  
У справі, 2017. – 488 с.  
ISBN

У монографії аналізуються правові засади організації адміністративного судочинства України. Визначено сутність, особливості, принципи та завдання його організації, поняття, види та особливості правового статусу учасників, організаційно-правові засади забезпечення, особливості участі правоохоронних органів в цьому судочинстві. Надаються пропозиції щодо удосконалення законодавства із зазначених питань.

Монографія розрахована на науковців, викладачів, аспірантів, курсантів та студентів вищих навчальних закладів, практичних працівників судових органів, всіх, хто цікавиться проблемами організації адміністративного судочинства України.

**УДК 347.998.8**  
**ББК**

ISBN

© Пчелін В. Б., 2017

# ЗМІСТ

|                                                                                                                                                     |          |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|
| <b>ПЕРЕДМОВА .....</b>                                                                                                                              | <b>5</b> |
| <b>РОЗДІЛ 1</b>                                                                                                                                     |          |
| <b>Методологічні засади організації адміністративного судочинства в Україні</b>                                                                     |          |
| 1.1. Генеза розвитку адміністративного судочинства в Україні                                                                                        | 9        |
| 1.2. Сутність, особливості та завдання організації адміністративного судочинства в Україні                                                          | 36       |
| 1.3. Нормативно-правове регулювання організації адміністративного судочинства в Україні                                                             | 51       |
| 1.4. Принципи адміністративного судочинства України та його організації                                                                             | 78       |
| 1.5. Сучасні моделі адміністративної юстиції зарубіжних країн та їх вплив на організацію адміністративного судочинства України                      | 103      |
| <b>РОЗДІЛ 2</b>                                                                                                                                     |          |
| <b>Адміністративні суди як провідні суб'єкти адміністративного судочинства в Україні</b>                                                            |          |
| 2.1. Поняття та види адміністративних судів України                                                                                                 | 128      |
| 2.2. Сутність та особливості юрисдикції адміністративних судів України                                                                              | 142      |
| 2.3. Поняття, види та особливості підсудності публічно-правових спорів адміністративним судам                                                       | 160      |
| 2.4. Організація діяльності адміністративних судів щодо розгляду та вирішення публічно-правових спорів на окремих стадіях адміністративного процесу | 191      |
| <b>РОЗДІЛ 3</b>                                                                                                                                     |          |
| <b>Учасники адміністративного процесу та їх правовий статус</b>                                                                                     |          |
| 3.1. Поняття та класифікація учасників адміністративного процесу                                                                                    | 218      |
| 3.2. Особливості правового статусу осіб, які беруть участь у справі                                                                                 | 237      |

|                                                                                                            |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 3.3. Особливості реалізації правового статусу особами, які обслуговують адміністративний процес            | 254 |
| 3.4 Правовий статус обізнаних осіб в адміністративному процесі України                                     | 271 |
| 3.5. Особливості, значення та правові засади процесуального представництва в адміністративному судочинстві | 297 |
| 3.6. Сутність та особливості процесуального правонаступництва в адміністративному судочинстві              | 314 |
| <b>РОЗДІЛ 4</b>                                                                                            |     |
| <b>Організаційно-правові засади забезпечення адміністративного судочинства України</b>                     |     |
| 4.1. Поняття та види забезпечення адміністративного судочинства України                                    | 324 |
| 4.2. Матеріально-фінансове забезпечення адміністративного судочинства України                              | 332 |
| 4.3. Інформаційне забезпечення адміністративного судочинства України                                       | 347 |
| 4.4. Особливості кадрового забезпечення адміністративного судочинства України                              | 365 |
| <b>РОЗДІЛ 5</b>                                                                                            |     |
| <b>Особливості участі правоохоронних органів в адміністративному судочинстві України</b>                   |     |
| 5.1. Особливості правового статусу правоохоронних органів як учасників адміністративного процесу           | 388 |
| 5.2. Діяльність правоохоронних органів щодо забезпечення адміністративного судочинства в Україні           | 407 |
| <b>ВИСНОВКИ</b> .....                                                                                      | 424 |
| <b>ДОДАТКИ</b> .....                                                                                       | 484 |

## ПЕРЕДМОВА

Одним із основним завдань сучасної правової держави є створення й налагодження ефективного функціонування правових механізмів, призначених для здійснення охорони та захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб, а також відновлення їх в разі порушення. Закріпивши в Конституції України положення, згідно з яким держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а права й свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість такої діяльності, Україна стала на шлях розвитку як демократична, соціальна та правова держава. Зазначені завдання почали активно реалізовуватись в тому числі завдяки діяльності адміністративних судів щодо розгляду та вирішення адміністративних справ. У законодавстві України така діяльність отримала назву «адміністративне судочинство». Його основним завданням, відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України, який був прийнятий 6 липня 2005 року, є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій.

Саме адміністративні суди є провідними суб'єктами, на яких покладено завдання щодо захисту та поновлення порушених, невизнаних, оспорюваних прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у публічно-правових відносинах. Статистичні дані свідчать про те, що зазначені державні органи повсякденно розглядають і вирішують значну кількість публічно-правових спорів. Від того, наскільки якісно та повно організовано діяльність адміністративних судів, без сумніву, залежить й ефективність їх роботи та здійснення адміністративного судочинства в цілому.

Правові засади організації діяльності органів судової влади, в тому числі адміністративних судів, зазнали бага-

тьох змін у зв'язку з проведенням судової реформи. У рамках зазначеної реформи були внесені законодавчі зміни до Основного Закону України в частині здійснення правосуддя, а законодавство, що визначає основи судоустрою та статусу суддів, було повністю оновлено. Зокрема прийнято новий Закон України «Про судоустрій і статус суддів», який визначив правові засади організації судової влади та здійснення правосуддя. Законодавчі зміни повною мірою торкнулися й адміністративного судочинства, в тому числі особливостей його організації. Серед найголовніших законодавчих новел – перебудова системи судоустрою – ліквідація вищих спеціалізованих судів і створення нового Верховного Суду України; нові підходи до кадрового забезпечення судочинства, а також визначення правового статусу судді; підвищення ролі громадськості у формуванні суддівського корпусу; створення Вищої ради правосуддя; зменшення впливу органів законодавчої та виконавчої влади на судову гілку влади та багато інших. Більшість із запропонованих змін можна оцінити як позитивні. Проте не всі із них належним чином реалізовані або ж позитивно оцінені як громадськістю, так і працівниками самих судових органів, що свідчить про необхідність подальшого удосконалення організації адміністративного судочинства, яке можливе лише на основі глибокого теоретичного осмислення.

Проблемні питання здійснення адміністративного судочинства в Україні досліджували такі вчені-адміністративісти як: В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, О. М. Бандурка, В. М. Бевзенко, О. І. Безпалова, Ю. П. Битяк, Л.Р. Біла-Тіунова, В. В. Галунько, В. М. Гарашук, Є. А. Гетьман, О. П. Гетьманець, С. М. Гусаров, Т. Є. Кагановська, С. В. Ківалов, І. Б. Коліушко, Т. О. Коломосьць, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, К. Б. Левченко, Д. М. Лук'янець, Р. С. Мельник, О. І. Миколенко, О. М. Музичук, О. М. Нечитайло, Ю. С. Педько, А. В. Руденко, А. О. Селіванов, О. Ю. Синявська, В. В. Сокуренько, М. І. Смокович, В. С. Стефанюк, В. А. Сьоміна, І. В. Шруб та ін. Зазначену проблематику досліджували також вчені, які спеціалізуються на проблематиці судоустрою: О. В. Білова, О. В. Бу-

ряк, О. О. Гаркуша, С. В. Глущенко, В. В. Городовенко, В. В. Кри- венко, Р. О. Куйбіда, Л. М. Москвич, О. М. Овчаренко, А. Й. Осетинський, С. В. Подкопаєв, С. В. Прилуцький, Д. М. Притика, М. М. Руденко, О. Г. Сvida, В. В. Сердюк, О. В. Федькович, А. М. Хливнюк, І. Б. Шицький, С. Г. Штогун та ін. Згадані та інші вчені зробили значний внесок у розвиток вітчизняного інституту судочинства загалом та адміністративного, зокрема. Однак правові засади організації адміністративного судочинства в Україні залишаються дослідженими недостатньо.

Таким чином, необхідність перегляду існуючих і розробки нових підходів щодо організації адміністративного судочинства, значне оновлення національного законодавства, яке регламентує правовідносини у даній сфері, недостатність наукових розробок з цієї проблематики обумовлюють актуальність комплексного дослідження правових засад організації адміністративного судочинства України.

У монографії зроблено спробу встановити закономірності формування та розвитку адміністративного судочинства в Україні; визначити сутність, особливості та завдання організації адміністративного судочинства України; охарактеризувати нормативно-правове регулювання організації адміністративного судочинства в Україні; систематизувати принципи адміністративного судочинства України та його організації; окреслити вплив моделей адміністративної юстиції зарубіжних країн на організацію адміністративного судочинства України; з'ясувати поняття й окреслити види адміністративних судів України; розкрити сутність та особливості юрисдикції адміністративних судів України; охарактеризувати поняття, види й особливості підсудності публічно-правових спорів адміністративним судам; окреслити основні стадії адміністративного процесу щодо вирішення публічно-правових спорів; визначити поняття та здійснити класифікацію учасників адміністративного процесу; встановити особливості правового статусу осіб, які беруть участь у справі; виокремити види суб'єктів, які обслуговують адміністративний процес; охарактеризувати права обізнаних осіб в адміністративному судочинстві України; з'ясувати особливості, значення та правові засади

процесуального представництва в адміністративному судочинстві; розкрити сутність та особливості процесуального правонаступництва в адміністративному судочинстві; визначити поняття та окреслити види забезпечення адміністративного судочинства України; дати характеристику матеріально-фінансового забезпечення адміністративного судочинства України; з'ясувати особливості кадрового забезпечення адміністративного судочинства України; охарактеризувати правовий статус правоохоронних органів в адміністративному судочинстві України; окреслити діяльність правоохоронних органів щодо забезпечення адміністративного судочинства в Україні; запропонувати шляхи вдосконалення законодавства, що регламентує організацію та здійснення адміністративного судочинства України.

Монографія розрахована на науковців, практичних працівників судових, правоохоронних та інших державних органів, викладачів, студентів, аспірантів та докторантів навчальних закладів юридичного профілю. Вона буде корисною та цікавою для всіх, хто цікавиться проблемами організації адміністративного судочинства в Україні.